

Analiza procesa privatizacije „Aluminija“ DD Mostar

Ova analiza je bazirana isključivo na dostupnim izvorima koji su javno objavljeni, a tiču se sljedećih dokumenata: Prijedlog polaznih osnova za Sporazum o rješavanju otvorenih pitanja između Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i „Aluminija“ d.d. Mostar od 16.06.2005.g., Sporazum o rješavanju otvorenih pitanja između Vlade Federacije BiH i „Aluminija“ d.d. Mostar od 08.11.2006.g., sa naknadnim dopunama (bez uvida u priloge Sporazumu koji se odnose, uglavnom, na spiskove bivših i sadašnjih radnika „Aluminija“ d.d. Mostar), korespondencija Transparency International BiH sa premijerom Vlade Federacije BiH, gospodinom Nedžadom Brankovićem, korespondencija Transparency International BiH sa Agencijom za privatizaciju u Federaciji BiH, djelimičan uvid u korespondenciju Konzorcija Ukio banko investicione grupe UAB i Aluminijum Konin Impexmetal S.A. sa Vladom Federacije BiH, Agencijom za privatizaciju u Federaciji BiH, kao i uvidom u druge dokumente kao što su novinski članci i drugi izvori.

Prije pravne analize postupka privatizacije „Aluminija“ d.d. Mostar, u nastavku slijedi kratak osvrt na neke činjenice koje su prethodile privatizaciji ovog preduzeća, a vezane su za raspad bivše Jugoslavije, rat u Bosni i Hercegovini i vrijeme do početka privatizacije „Aluminija“ d.d. Mostar.

Naime, „Aluminij“ d.d. Mostar je najveća i najprofitabilnija kompanija u BiH. Početkom rata u BiH, tokom 1992.g., „Aluminij“ d.d. Mostar je došao pod kontrolu Hrvatskog vijeća obrane (HVO), kao vojne komponente i Hrvatske zajednice Herceg Bosne (naknadno Hrvatske Republike Herceg Bosne), kao civilne komponente hrvatskog naroda tokom rata u BiH. Nakon Vašingtonskog sporazuma 1994.g. kojim je stvorena Federacija BiH i nakon Dejtonskog sporazuma 1995.g., kada je prekomponovana tadašnja Republika Bosne i Hercegovine i formirana Bosna i Hercegovina sačinjena od dva entiteta: Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine, sa slabom centralnom vlasti, „Aluminij“ d.d. Mostar je ostao u Federaciji BiH. Kako je Federacija BiH sama od sebe decentralizovan entitet koji se sastoji od 10 kantona, „Aluminij“ d.d. Mostar je ostao u Hercegovačko-neretvanskom kantonu u kome vlast dijele hrvatska i bošnjačka komponenta (takozvani mješoviti kanton, zajedno sa Srednjobosanskim kantom), ali koji je u svakom slučaju pod direktnom kontrolom hrvatske nacionalne, političke i ekonomske komponente bilo kantonu, Federaciji BiH ili na nivou Bosne i Hercegovine.

Dva događaja su posebno determinisala proces privatizacije „Aluminija“ d.d. Mostar. Prvo, radi se o otpuštanju radnika srpske i bošnjačke nacionalnosti tokom rata i istovremenog zapošljavanja radnika hrvatske nacionalnosti i njihovih prava stečenih iz radnog odnosa od dana zapošljavanja do dana započinjanja pregovora o postupku

privatizacije „Aluminija“ d.d. Mostar. Drugi događaj tiče se prethodnog procesa privatizacije ovog preduzeća, mimo pozitivnih propisa o privatizaciji, tokom kojeg je „Aluminij“ d.d. Mostar većinski prodat preduzeću TLM (Tvornica lakih metala) iz Šibenika, Republika Hrvatska. U ovom procesu radilo se o tzv. dokapitalizaciji, a ne o klasičnoj privatizaciji državnog kapitala, ali u svakom slučaju došlo je do promjene vlasničke strukture kapitala preduzeća koje se privatizuje, u ovom slučaju „Aluminija“ d.d. Mostar. Kako je izvršena dokapitalizacija „Aluminija“ d.d. Mostar preduzeću TLM iz Šibenika, nova vlasnička struktura „Aluminija“ d.d. Mostar je bila upisana u sudski registar suda u Mostaru (odluka od 11.11.1997.g.), što se naknadno postavilo kao jedan od problema prilikom radnji koje su prethodile pokušajima da se nađe prihvatljivo rješenje za privatizaciju „Aluminija“ d.d. Mostar.

Još je tokom 2001.g., u saradnji sa Kancelarijom Visokog predstavnika u BiH, pokušano da se nađe rješenje za privatizaciju „Aluminija“ d.d. Mostar, putem tzv. Timmermansovog izvještaja koga je zatražila Kancelarija Visokog predstavnika u BiH. Taj pokušaj je bio neuspješan.

Približno u to vrijeme, Vlada Federacije BiH je odlučila da se inicijalno pokrene arbitražni postupak pred Međunarodnom arbitražom u Hagu, što je bilo podržano od Kancelarije Visokog predstavnika u BiH i Svjetske banke. Ni ta opcija nije bila uspješna i pored angažmana jedne poznate advokatske kuće iz Kanade koja je preporučila Vladi Federacije BiH da se „okane nastojanja da se arbitrira ovaj spor“, te predložila da postoje „dobre šanse za rješavanje spora putem direktnih pregovora“.

Zakon o privatizaciji državnog kapitala u Federaciji BiH donešen je 1997.g. (“Službene novine Federacije BiH” broj 27/97) i mijenjan je i dopunjavan 9 puta. Polazeći od ustavne strukture Federacije BiH i podijeljene ustavne nadležnosti u oblasti privrede, generalno, između Federacije BiH kao entiteta u BiH i kantona u FBiH, organi za provođenje postupka privatizacije su pored Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH i 10 kantonalnih agencija za privatizaciju koje su osnovane posebnim, kantonalnim zakonima. Kriterijum za podjelu nadležnosti između Agencije za privatizaciju u Federaciji BiH i kantonalnih agencija za privatizaciju je bila vrijednost preduzeća i njihovo značenje za Federaciju BiH. Tako, ako je neko preduzeće bilo proglašeno kao preduzeće od značaja za Federaciju BiH, bilo je privatizovano od strane Agencije za privatizaciju u Federaciji BiH, a ako je bilo od interesa za kanton, privatizovano je od strane kantonalne agencije, prema sjedištu privatizovanog preduzeća.

Zakonom o privatizaciji državnog kapitala je propisano da se privatizacija preduzeća vrši prodajom dionica i imovine, a metodi privatizacije su javna prodaja (dražba), javno prikupljanje ponuda i, alternativno, neposredna pogodba.

Sredstva plaćanja u postupku privatizacije su: certifikati iz osnova potraživanja fizičkih lica prema Federaciji, certifikati iz osnova potraživanja pravnih lica prema Federaciji na ime kompenzacije za imovinu koja je predmet restitucije, vrijednosni papiri, novac i sredstva iskazana u deviznim vojnim knjižicama i certifikatima pripadnika oružanih snaga BiH.

Vezano za preporuke advokatske kancelarije iz Kanade, u toku 2006.g. na prijedlog Vlade Federacije BiH, Parlament Federacije BiH je usvojio izmjene Zakona o privatizaciji preduzeća, kojima je propisano da: "Vlada Federacije u cilju privatizacije i dokapitalizacije svakog pojedinačnog preduzeća, kao i prodaje kapitala, može sporazumno riješiti nastali spor u pogledu postotka vlasničke strukture u kapitalu, uz suglasnost Parlamenta Federacije."

Pored činjenice da je u Federaciji BiH donešen Zakon o privatizaciji državnog kapitala i pored činjenice da je proces privatizacije vršen od strane Agencije za privatizaciju u Federaciji BiH, kao i od strane kantonalnih agencija za privatizaciju, „Aluminij“ d.d. Mostar je ostao izvan tokova privatizacije u Federaciji BiH.

Tokom 2005.g. usvojen je Prijedlog polaznih osnova za Sporazum o rješavanju otvorenih pitanja između Vlade Federacije BiH i „Aluminija“ d.d. Mostar (od 16.06.2005.g.), potpisan od strane Vlade Federacije (premijer Ahmet Hadžipašić, zamjenik premijera i ministar finansija Dragan Vrankić, zamjenik premijera i ministar kulture i sporta, Gavriilo Grahovac, ministar pravde Borjana Krišto, i ministar rada i socijalne politike, Radovan Vignjević), a sa druge strane od predstavnika „Aluminija“ d.d. Mostar (predsjednik Nadzornog odbora društva, Ivo Lasić i direktor društva, Mijo Brajković). Prijedlog polaznih osnova je predstavljao osnov za zaključenje Sporazuma i imao je sledeće obrazloženje:

„Ovaj prijedlog je jednostavan i brzo provodiv, bez dodatnih sudskih ili revizorskih postupaka, a potpuna implementacija moguća je u kratkim rokovima. Sporazum bi donio dobrobit za sve učesnike.

S obzirom da je konsenzus za brzo rješavanje otvorenih pitanja i privatizacije Aluminija d.d. Mostar u obostranom interesu, očekujemo brzo postupanje i stav Vlade Federacije BiH i Skupštine dioničara Aliminija d.d. Mostar, po predloženom prijedlogu. Nakon usaglašavanja i prihvatanja prijedloga polaznih osnova, te dobijanja saglasnosti Parlamenta za zaključivanje Sporazuma, svi detalji regulirali bi se posebnim sporazumom koji bi u ime Vlade Federacije BiH potpisao Premijer Federacije BiH, a u ime Aluminija d.d. Mostar, Predsjednik Nadzornog odbora.“

Prva čudna koincidencija koja je vidljiva iz Prijedloga polaznih osnova je da je ovaj dokument potpisan ispred Vlade Federacije BiH, s jedne strane i samog preduzeća koje se privatizuje, s druge strane, a da Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH nije potpisnica Prijedloga polaznih osnova. U svim drugim slučajevima privatizacije u Federaciji BiH (pa i u Republici Srpskoj, sve dok Vlada Republike Srpske, u pojedinim slučajevima, nije na sebe preuzela nadležnosti Agencije za privatizaciju, kao u slučaju privatizacije naftnog sektora RS) privatizaciju je vršila nadležna agencija za privatizaciju koja je prodavala državni kapital, a sa druge strane je bilo neko drugo pravno lice koje je kupovalo taj kapital. Ni u jednom prethodnom slučaju prodavano preduzeće nije bilo potpisnik formalnog ugovora o prodaji državnog kapitala, jer je kapital koji je prodavan bio državni, a ne vlasništvo preduzeća koje se prodaje. Ovdje se neće posebno analizirati

Prijedlog polaznih osnova, tim prije što je nakon toga usvojen i potpisan Sporazum o rješavanju otvorenih pitanja između Vlade Federacije BiH i „Aluminija“ d.d. Mostar koji će biti predmet analize. Treba napomenuti da je Parlament Federacije BiH dao saglasnost na ovaj Sporazum jula 2005.g., kao i na naknadne izmjene Sporazuma. Ovdje je jasno vidljiv simptom „state capture“ – zarobljene države, gdje se određene političke ili poslovne strukture (oligarhije) jasno dogovore oko određenih rješenja koja naknadno budu pretočena u zakonske odrebe, usvajanjem novih ili izmjenama i dopunama postojećih zakona (kao u ovom slučaju), a Parlament u pitanju jasno pokaže u kom je stepenu najviše zakonodavno tijelo neke jurisdikcije, a koliko je, u stvari, instrument političke i izvršne vlasti, pa samim tim i ekonomskih i nacionalnih oligarhija.

Sporazum o rješavanju otvorenih pitanja između Vlade Federacije BiH i „Aluminija“ d.d. Mostar ima 32 člana i 9 priloga, ali za potrebe ove analize neće svi članovi Sporazuma biti podjednako tretirani. Takođe, kako je već navedeno, moguće je da će neki od zaključaka ili teza ove analize biti parcijalni, iz razloga nemanja uvida u cjelokupni materijal, odnosno priloge Sporazuma.

Članom 2 Sporazuma utvrđena je vlasnička struktura kapitala „Aluminija“ d.d. Mostar:

- Državni kapital 44%,
- Nenominirani kapital opredjeljen za obeštećenje i uvezivanje radnog staža djelatnika/zaposlenika 44%,
- Strani kapital 12%.

Ono što je simptomatično je da pored državnog kapitala od 44% postoji i „nenominirani“ kapital u visini od 44% i strani kapital. Iz ovog člana se ne vidi ko je titular „nenominiranog“ kapitala, niti ko je titular „stranog kapitala“. Nije jasno kako kapital može biti bez titulara, a da je predmet prodaje. Sporazumom je predviđeno da će novac koji se dobije prodajom 44% nenominiranog kapitala biti utrošen za obeštećenje i uvezivanje radnog staža zaposlenika.

Članom 6 Sporazuma je propisano da je predmet prodaje 44% državnog kapitala i 44% nenominiranog kapitala, dok 12 % stranog kapitala nije predmet prodaje.

Članom 8 Sporazuma predviđeno je da je prodavac državnog kapitala (44%) Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH, a prodavac nenominiranog kapitala (44%) je „Aluminij“ d.d. Mostar, dok je članom 9 Sporazuma predviđeno da će Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH preuzeti odgovornost za upravne, sudske i druge sporove koji bi mogli proizaći iz prodaje državnog kapitala (44% ukupnog kapitala Društva), dok će „Aluminij“ d.d. Mostar „preuzeti odgovornost za upravne, sudske i druge sporove koji bi mogli proizaći iz prodaje nenominiranog kapitala opredjeljenog za obeštećenje i uvezivanje radnog staža djelatnika (44% ukupnog kapitala Društva)“.

Iz ova dva člana se jasno može zaključiti da, iako će se prodati 88% kapitala Društva, država, tj. Federacija BiH će dobiti sredstva koja će platiti budući kupac samo u iznosu od 44%, a ostatak od 44 % ostaće samom Društvu, kojim novcem će se obeštetiti radnici

„Aluminija“ d.d. Mostar, otpušteni tokom rata zbog svoje nacionalne pripadnosti, i njima će se povezivati radni staž. Tako će dio novca ponovo otići u penzione fondove, a dio će biti isplaćen radnicima na ime obeštećenja. Ovakvo rješenje nije u skladu sa članom 33 Zakona o privatizaciji i svim izmjenama tog Zakona vezano za član 33, gdje je propisano da:

„Novčana sredstva ostvarena prodajom novih dionica radi pribavljanja dodatnog kapitala pripadaju preduzeću. Novčana sredstva ostvarena prodajom preduzeća koriste se za:

- finansiranje troškova nadležne agencije za privatizaciju,
- finansiranje razvoja i zapošljavanja u kantonima-županijama i općinama, isključujući tekuće finansiranje federalnih organa i službi”

potom izmjenama Zakona:

sanaciju i osiguranje osnovnog kapitala u fondu penzijskog i invalidskog osiguranja u visini od 20% ostvarenih sredstava u gotovini. Do uspostavljanja jedinstvenog fonda penzijskog i invalidskog osiguranja, novčana sredstva za namjene iz stava 2. alineja 3. ovog člana, uplaćuju se u odgovarajući fond u koji je preduzeće, čijom su prodajom ostvarena novčana sredstva, uplaćivalo doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje”,

pa opet izmjenama i dopunama:

"Novčana sredstva ostvarena prodajom preduzeća prebacuju se na posebne (ESCROW) račune Budžeta Federacije BiH ili kantona, ovisno od toga radi li se o preduzeću od federalnog ili kantonalnog značaja.

Nadležne vlade utvrdit će namjenu korištenja sredstava iz stava 2. ovog člana, s tim da se 20% ostvarenih sredstava koristi za sanaciju i osiguranje osnovnog kapitala u Fondu penzijskog i invalidskog osiguranja.";

i konačno, izmjenama i dopunama:

„Novčana sredstva iz stava 2. ovog člana, a u visini do 15%, mogu se koristiti za socijalno zbrinjavanje zaposlenika koji su ostali bez radnog angažmana“... ali u svakom slučaju, bilo kako da se tumače gornje odredbe, dio novca od privatizacije ili služi za zapošljavanje ili se uplaćuje u odgovarajući fond ili na ESCROW račune, ali nikako ne ide samom preduzeću koje se privatizuje.

Isto tako, vidi se dualitet u prodaji državnog kapitala - dio kapitala prodaje Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH, čiji je to i osnovni posao, a dio samo preduzeće koje se privatizuje, što je više nego neuobičajeno i nema opravdanje u pravnom poretku Federacije BiH. Isto tako, vidljivo je da je ovim članom direktno prekršen i Zakon o izmjenama Zakona o privatizaciji Federacije BiH kojim je navedeno da „Vlada Federacije u cilju privatizacije i dokapitalizacije svakog pojedinačnog preduzeća, kao i prodaje kapitala, može sporazumno riješiti nastali spor u pogledu postotka vlasničke strukture u kapitalu, uz suglasnost Parlamenta Federacije“, ali nije predviđeno da Vlada Federacije, niti bilo ko drugi, može da mijenja zakonske odredbe koje govore o postupku privatizacije i da nekom trećem daje ovlašćenja da vrši privatizaciju. Na ovakav

zaključak se direktno naslanja i član 10 Sporazuma koji navodi da će „Prodaju 88% ukupnog kapitala „Aluminija“ d.d. Mostar operativno provesti Komisija koju će zajednički formirati Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH i „Aluminij“ d.d. Mostar. Članove Komisije ispred Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH, svojim rješenjem, imenovat će Direktor Agencije za privatizaciju u Federaciji BiH, a članovi Komisije ispred „Aluminija“ d.d. Mostar će biti imenovani od strane samog „Aluminija“ d.d. Mostar.“

Znači, Sporazumom je predviđeno jedno novo kvazi-tijelo, osnovano samo za potrebe privatizacije „Aluminija“ d.d. Mostar, čime odredbe Sporazuma direktno krše Zakon o privatizaciji, jer po njemu nije moguće da neko drugo tijelo, osim nadležne agencije za privatizaciju, vrši samu prodaju kapitala, bez obzira što Vlada Federacije BiH ima pravo da rješava nastale sporove u pogledu vlasničke strukture. Ni činjenica da je Sporazum potvrđen od strane Parlamenta Federacije BiH nikome ne daje za pravo da mijenja zakonske odredbe. Nije potrebno posebno obrazlagati pravnu snagu zakona i Sporazuma u hijerarhiji propisa i ustavnoj klauzuli o usklađenosti drugih akata, niže pravne snage, sa zakonom. Naravno, ostaje zaključak od ranije da i u tom segmentu nije poštovan Zakon o privatizaciji: Vlada Federacije BiH ne može da utvrdi da će se privatizovati neimenovani kapital, jer je očigledno da je onih 44% u stvari imenovani kapital, i da „Aluminij“ d.d. Mostar, sam sebe, nakon dokapitalizacije iz 1997.g., ponovo privatizuje.

Članom 10 Sporazuma utvrđena je i nadležnost Komisije, koja ima obavezu da izradi tendersku dokumentaciju, objavi objedinjeni pozivni tender za prodaju državnog i nenominiranog kapitala, izvrši vrednovanje i odabere najboljeg ponuđača, obavi pregovore sa ponuđačem i pripremi prijedlog ugovora o prodaji državnog i nenominiranog kapitala. Vidljivo je da je u ovom članu, na određeni način, prejudiciran krug učesnika tendera i gotovo da je unaprijed određena kompanija koja ima najbolju ponudu. Naime, kao „respektabilne kompanije“ spominju se Alcoa, Glencore, Hydro Aluminij, Alcan, kao i eventualno druge tvrtke po prijedlogu konsultanta (član 11) koje imaju međunarodni ugled u proizvodnji aluminija i neupitne reference. Ako se zna da je Glencore vlasnik TLM-a Šibenik i istovremeno vlasnik 12% „stranog“ kapitala u „Aluminiju“ d.d. Mostar, više je nego jasno ko će, prema samom Sporazumu, a prije tendera, biti pobjednik istog. S druge strane, kao što je vidljivo u članu 10 Sporazuma, „konsultant“ će, pored predloženih kompanija, predložiti i neke druge koje bi mogle učestvovati na tenderu. To indirektno znači da ako neku kompaniju konsultant ne predloži, ova i neće moći učestvovati na tenderu, ili ako će učestvovati, slabe su joj šanse da pobjedi. Članom 11 Sporazuma predviđeno je da će za tehničku pomoć u pripremi i prodaji kapitala „Aluminija“ d.d. Mostar biti angažovan spoljni konsultant. Izbor konsultanta (Deloitte Touche) izvršila je Komisija formirana od strane Agencije za privatizaciju u Federaciji BiH i „Aluminija“ d.d. Mostar, a Ugovor o pružanju konsultantskih usluga konsultant će zaključiti sa „Aluminijom“ d.d. Mostar. To praktično znači da ako je konsultant angažovan od strane Komisije, i zaključio je konsultantski ugovor sa „Aluminijom“ d.d. Mostar, a koje privredno društvo je sa 12% u vlasništvu Glencore koji je u Sporazumu označena kao jedna od „respektabilnih kompanija“, i koji učestvuje na tenderu za prodaju državnog i nenominiranog kapitala, onda je jasno da

postoji više nego očigledan sukob interesa u trouglu „Aluminij“ d.d. Mostar, Glencore i konsultant.

HRONOLOGIJA POSTUPKA PRIVATIZACIJE

Formalni postupak privatizacije „Aluminija“ d.d. Mostar započet je početkom 2007.g., s tim da su Vlada Federacije BiH i „Aluminij“ d.d. Mostar izvršili izmjene Sporazuma, po kojima je odlučeno da se 88% kapitala proda na objedinjenom tenderu, a ne da se, kako je prvobitno bilo utvrđeno Sporazumom, prodaju posebno dio državnog kapitala od 44% i dio nenominiranog kapitala od 44%. Krajem aprila 2007.g. Komisija koju su činila tri predstavnika Agencije za privatizaciju u Federaciji BiH, dva predstavnika „Aluminija“ d.d. Mostar i jedan član Agencije za privatizaciju Hercegovačko-neretvanskog kantona, razmotrila je osam ponuda koje su stigle: Glenkor internešnal, Švajcarska, En grup, Velika Britanija, Konzorcijum UAB Ukio banko investicine Grupe, Litvanija amp, Aluminium Konin-Impeksmetal, Poljska, Vedanta Resorsis, Indija, Mitileneos Aluminium de Gric, Grčka, Konzorcijum FEAL, Široki Breg, Aluflekspek Zadar, Dalekovod Zagreb, Hindalko industries Indija, Konzorcijum Internešnal mineral resorsis, Velika Britanija, Trimet Aluminium Nemačka.

U junu 2007.g. Komisija je izabrala 4 kandidata koji su ušli u uži izbor: švajcarski Glenkor, indijski Vedanta risorsiz, grčki Mitileneos Aluminium i britanska En plus grupa koju je kupio ruski Rusal.

Četiri odabrane kompanije su mogle u periodu od 11. juna do 13. jula 2007.g. da obave takozvano dubinsko snimanje poslovanja u „Aluminiju“ d.d. Mostar, a krajnji rok za dostavljanje konačne ponude za kupovinu je bio 5. septembar 2007.g.

Komisija je odlučila da odabrani ponuđači mogu formirati konzorcijum sa jednim ili više ponuđača koji nisu ušli u drugi krug, a koji su proizvođači ili prerađivači aluminijuma. Svaki od ponuđača može biti član samo jednog konzorcijuma.

Nakon podnošenja tzv. obavezujućih ponuda, u uži izbor su, odlukom Komisije iz novembra 2007.g., ušla tri ponuđača: Glenkor (Glencore), Fil (Feel) i Dalekovod d.o.o., kao i En+ grupa i Mitileneos holdings (Mytileneos holdings SA).

U decembru 2007.g. Vlada Federacije BiH je Odlukom utvrdila redoslijed po kojem će Komisija za pripremu prodaje 88% kapitala mostarskog "Aluminija" obaviti razgovore sa uspješnim ponuđačima.

Prvorangirana obavezujuća ponuda je, prema Odluci, ponuda Konzorcijuma "Glencore International AG", "Feal" d.o.o & "Dalekovod" d.d; drugorangirana je ponuda "En+Group Ltd", a trećerangirana "Mytileneos Holdings SA".

Odluka obvezuje Komisiju da, na osnovu pravila tendera, započne pregovore sa uspješnim ponuđačem radi zaključenja ugovora o kupoprodaji, sa ciljem postizanja što povoljnijih uslova, posebno po pitanju električne energije i ekologije koji su, u skladu sa

zaključcima Vlade Federacije BiH, eliminatorni za pregovore o ostalim uslovima. Osim 130 miliona evra, koliko je ponuđeno za kupovinu 88% "Aluminija" d.d. Mostar, konzorcijum "Glencore, FEAL&Dalekovod" je ponudio najviše za buduća ulaganja, ukupno 207 miliona evra. Konzorcijum je ponudio i zapošljavanje najvećeg broja radnika.

Vlada Federacije BiH je donijela Odluku o odabiru uspješnog ponuđača dana 13.12.2007.g. i zadužila Komisiju da obavi pregovore sa Konzorcijumom "Glencore, FEAL&Dalekovod" u vezi sa cijenom i uslovima isporuke električne energije, kao i o ekološkim pitanjima, a posebno u vezi odlagališta "crvenog mulja" pored Dobrog Sela. Pregovori sa Konzorcijem su počeli u januaru 2008.g., a Odlukom Vlade Federacije BiH data je saglasnost na Aneks 3 Sporazuma o rješavanju otvorenih pitanja, kojim je produžen rok za završetak procesa privatizacije preduzeća "Aluminij" d.d. Mostar, koji je prema tom Aneksu trebao da se završi do 08.05.2008.g. U tom smislu, Vlada FBiH je tražila i stav Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije i Regulatorne komisije za električnu energiju u Federaciji BiH - FERK, u vezi količine i cijene električne energije. Mišljenje Federalnog ministarstva energetike, rudarstva i industrije je da trenutno ne postoji potreba za potpisivanjem bilo kakvih dugoročnih ugovora za isporuku električne energije. Kupac "Aluminija" dd Mostar ima privilegiju da se do 01.01.2012.g. može snabdijevati električnom energijom po "regulisanim tarifnim stavovima" ili jednostavnije rečeno - po privilegovanim cijenama električne energije. U tom smislu, sada je odluka na Vladi Federacije da ocijeni da li su modeli određivanja cijene električne energije prihvatljivi ili nisu, te ako Vlada prihvati povlaštenu cijenu električne energije, treba da se odrede i metodi subvencioniranja proizvođača električne energije. Naravno, subvencioniranje se vrši od strane Vlade, što novog vlasnika "Aluminija" d.d. Mostar stavlja u povoljniji položaj od drugih pravnih subjekata koji, isto tako, kupuju električnu energiju, ali po tržišnoj cijeni i bez državnih subvencija.

Istorija privatizacije "Aluminija"d.d. Mostar je ovdje navedena u kontekstu člana 12 Sporazuma koji predviđa da će Vlada Federacije BiH kupcu "Aluminija" d.d. Mostar, kao specijalnom potrošaču, izdati pismo namjere prije potpisivanja ugovora o prodaji, kojim će garantovati dugoročno i kvalitetno snabdijevanje električnom energijom po ekonomski prihvatljivim uslovima za "Aluminij" d.d. Mostar i elektroprivredna društva u Federaciji BiH.¹

Član 16 Sporazuma je zanimljiv jer sadrži kriterijume za kupce. Tako u stavu 2 piše da "Kvantitativni elementi (cijena, investicije i zapošljavanje) ne trebaju imati predominantan tretman u odnosu na kvalitativne kriterije (kvalifikacije ponuđača i poslovni plan)", zatim u stavu 3 da kupac treba da bude "strateški partner koji će osigurati kontinuitet...", pa u stavu 4: "Dosadašnja poslovna saradnja strateških partnera sa "Aluminijem" d.d. Mostar, ukoliko podnesu ponude, biće adekvatno vrednovana", i konačno u stavu 5 da će se "adekvatno vrednovati potencijalni kupac **koji je već strateški poslovni partner "Aluminija" d.d. Mostar, sa kojima isti ima zaključene dugoročne i kvalitetne ugovore...**" Više je nego jasno da ovaj član nedvosmisleno

¹ Radi se o dva elektroprivredna društva u Federaciji BiH: Elektrodistribucija BiH i Elektrodistribucija Herceg Bosne

preferira i stavlja u superioran položaj kupca Konzorcijum "Glencore, FEAL&Dalekovod" u odnosu na sve ostale ponuđače, jer Konzorcijum jedini ispunjava uslove vezano za "strateškog partnera", sa kojim "Aluminij" d.d. Mostar ima "zaključene dugoročne i kvalitetne ugovore...", dok kriterijumi kao što su "cijena, investicija i zapošljavanje" ne mogu da imaju prednost nad "kvalifikacijom ponuđača i poslovnim planom".

Konačno, veoma je indikativan i član 32 Sporazuma (Način zaključivanja i važenja Sporazuma), gdje je navedeno da se "Sporazum **ne može** poništiti, dopunjavati, mjenjati ili zaustavljati u realiziranju njegove provedbe", te da "Prijedlog polaznih osnova, koji je prošao polaznu zakonsku proceduru, kao i ovaj Sporazum izveden iz njega, imaju snagu pravomoćne nagodbe pred redovnim sudovima i **na njih se ne mogu primjenjivati propisi donešeni nakon njegovog potpisivanja**".

Prvo, ne može bilo kakav Sporazum, pa makar i uz blagoslov vodećih političara i nacionalnih lidera Federacije BiH, da sadrži odredbe koji ignorišu odredbe zakona da se svaki akt, uz ispunjavanje određenih zakonskih uslova, može ispitivati pred sudovima ili organima uprave. Moglo bi se postaviti pitanje šta ako je, na primjer, ovaj Sporazum sačinjen pod prisilom ili prevarom ili ucjenom, da li bi to značilo da se isti ne može osporavati.

Drugo, niti je Prijedlog polaznih osnova, niti ovaj Sporazum prošao "polaznu zakonsku proceduru". Činjenica da je Sporazum prihvatio Parlament Federacije BiH ne znači da Sporazum ima snagu zakona. Nije svaki akt koji Parlament usvoji zakon i ne prolazi svaki akt "polaznu zakonsku proceduru".

Konačno, pravu sliku ovog Sporazuma i njegovog karaktera političkog kompromisa i više nego pravne nespretnosti u namjeri da se nećemo da pravna forma i privid legalnosti, daje rečenica da se na Sporazum "ne mogu primjenjivati propisi donešeni nakon njegovog potpisivanja". To znači da je Sporazum potpuno van pravnog sistema, pa se čak ni promjena drugih zakona ne odnosi na Sporazum, što je pravni nonsens, bez obzira što će ti zakoni biti donešeni u "zakonskoj proceduri". Kao rezultat, postojeći Sporazum izašao je iz pravnog sistema na osnovu političkog kompromisa koji, u suštini, i ne egzistira u pravnom sistemu Federacije BiH, već živi nekakav svoj autonomni pravni život.

Da se radi o političkom kompromisu potvrdio je i gospodin Nedžad Branković, Premijer Federacije BiH, u svom pismu Transparency International BiH od 26.10.2007.g. (a na upit ove organizacije). Naime, gospodin Branković navodi: "Imajući u vidu navedeno, a uz potpuno razumijevanje vašeg logičnog pitanja zašto u slučaju "Aluminija" d.d. Mostar nije primijenjen isti metod privatizacije kao i kod drugih preduzeća u Federaciji BiH, želim naglasiti da se slažem sa Vama da bi to za Federaciju BiH bio sigurno najjednostavniji metod. Međutim, moram naglasiti i da je slučaj „Aluminija“ d.d. Mostar samo jedan od kompromisa koji je u ovoj zemlji napravljen u interesu mira i daljeg napretka. U svemu tome raduje činjenica da je u konkretnom slučaju u pitanju uspješna kompanija i jedan od najvećih izvoznika u Bosni i Hercegovini."

Treba istaći da je jedan od učesnika tendera - UBIG (Konzorcijum UAB Ukio bank investicine Grupe, Litvanija amp) ranije Kantonalnom sudu u Sarajevu podnio tužbu u upravnom sporu, u kojem sud utvrđuje zakonitost odluka donesenih u upravnom postupku, a podnesena je i tužba Općinskom sudu u Sarajevu kojom se traži da se utvrdi kako je postupak privatizacije "Aluminija" d.d. Mostar ništavan. Sudovi još nisu donijeli bilo kakve odluke. Obzirom na dosadašnji tempo i hrabrost domaćih sudija da rješavaju "vruće" sporove, najvjerovatnije je da će odluke biti donete tek onda kada se novi vlasnik "Aluminija" d.d. Mostar upiše u sudski registar, i kada presude, pa čak i u korist tužioca, više ne budu izvršive i relevantne.

U ovoj analizi nisu posebno apostrofirane odredbe Sporazuma vezane za kriterijume i način utvrđivanja obeštećenja zaposlenika "Aluminija" d.d. Mostar, niti su pravljene bilo kakve komparacije ponuda učesnika na tenderu.

Ako bi se, ukratko, mogli iznijeti zaključci vezano za privatizaciju „Aluminija“ d.d. Mostar, moglo bi se konstatovati slijedeće:

- Iako je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o privatizaciji dao Vladi Federacije BiH pravo da „u cilju privatizacije i dokapitalizacije svakog pojedinačnog preduzeća, kao i prodaje kapitala, može sporazumno riješiti nastali spor u pogledu postotka vlasničke strukture u kapitalu, uz saglasnost Parlamenta Federacije“, nije dao pravo Vladi Federacije BiH da mijenja postupak i organe koji provode postupak privatizacije.
- To dalje znači da nije bilo moguće, barem po zakonima koji su na snazi u Federaciji BiH, pa i pored činjenice da postoji Sporazum o rješavanju otvorenih pitanja između Vlade Federacije BiH i „Aluminija“ d.d. Mostar, koga je usvojio Parlament Federacije BiH, da se formira Komisija koja je na sebe, faktički, preuzela nadležnosti Agencije za privatizaciju u Federaciji BiH.
- Saglasno tome, Komisija nije imala ovlašćenja da sačini Pravila tendera i Javni poziv za dostavljanje ponuda, da razmatra neobavezujuće ponude, niti je Komisija mogla donijeti odluku o izboru četiri najbolja ponuđača, već je to mogla i morala učiniti isključivo Agencija za privatizaciju u Federaciji BiH, u formi upravnog akta.
- Nije moguće da se privatizuje „nenominirani kapital“ jer, kao takav, nema titulara, a u slučaju privatizacije „Aluminija“ d.d. Mostar novac koji će biti dobijen za prodaju 44% „nenominiranog kapitala“ nije pripao državi, kao prodavcu državnog kapitala, već preduzeću koje se privatizuje.
- Preduzeće koje se privatizuje („Aluminij“ d.d. Mostar) ne može se pojavljivati kao prodavac kapitala u postupku privatizacije, kao što se desilo o ovom slučaju, jer bi to značilo da „Aluminij“ d.d. privatizuje samog sebe. To dalje znači da se u ovom slučaju praktično ne radi o procesu privatizacije državnog kapitala, već prije o običnoj transakciji, bilo putem direktne prodaje ili putem berze, gdje se prodaje dionički (akcijski) kapital preduzeća u vlasništvu dioničara (akcionara), a ne državni kapital.

Banja Luka: 24.11.2008.g.